

Fundusz Sprawiedliwej Transformacji i Terytorialne Plany Transformacji

Mechanizm Sprawiedliwej Transformacji

Co to jest?

Mechanizm Sprawiedliwej Transformacji (MST) składa się z 3 filarów:

1. Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST) zawierający granty dla regionów w transformacji
2. Gwarancje InvestEU w celu pozyskania inwestycji prywatnych
3. Instrument Kredytowy EIB dla sektora publicznego mający na celu zwiększenie poziomu inwestycji sektora publicznego

W sumie, MST ma na celu wniesienie wkładu i zmobilizowanie nawet to 100 miliardów EURO. Są to oczywiście założenia i tylko filar 1, FST, zawiera nowe, dodatkowe środki.

Fundusz Sprawiedliwej Transformacji

Czym jest Fundusz?

[Rozporządzenie w sprawie powołania Funduszu](#) zostało zaproponowane 14 stycznia 2020. Fundusz ma umożliwić *“regionom i ludziom, zaadresowanie społecznych, gospodarczych i środowiskowych skutków przejścia na gospodarkę neutralną dla klimatu”*.

Nie jest on przeznaczony na finansowanie transformacji *per se* – jest to ważny argument przeciwko wykorzystaniu dotacji przez duże firmy na inwestycje produkcyjne.

Ile wart jest ten fundusz? Czy może zostać zwiększony w drodze negocjacji?

Obecnie (Rozporządzenie jest jeszcze w procesie legislacyjnym) FST wynosi 7,5 mld EURO na cały okres WRF 2021-2027. Według aktualnych założeń ma być wzmocniony przez współfinansowanie w wysokości od 1,5 do 3 euro (na każde 1 euro z wydane z FST) z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego +, jak również poprzez współfinansowanie krajowe (którego wysokość określa państwo członkowskie). Żadne z państw członkowskich nie powinno przeznaczyć na współfinansowanie więcej niż 20% łącznych środków z EFRR lub EFS+.

Pojawiły się apele o zwiększenie funduszu w odpowiedzi na kryzys COVID19, zwłaszcza ze strony kilku głównych beneficjentów, w tym Polski i posłów do Parlamentu Europejskiego. Komisja Budżetowa Parlamentu Europejskiego wezwała do zwiększenia środków do 18,75mld euro oraz do zniesienia wymogu współfinansowania funduszu ze środków EFRR lub EFS. W tej chwili trudno jest jednak określić, ile ostatecznie wyniesie Fundusz ze względu na ogólne cięcia w finansowaniu polityki spójności oraz ogólne cięcia budżetowe w wieloletnich ramach finansowych (wartości wahają się od 1 do 1,3% unijnego Dochodu Narodowego Brutto).

W jaki sposób FST jest przydzielany państwom członkowskim?

Metodologia przydziału jest określona w załączniku I do rozporządzenia JTF. Kryteria te mają na celu odzwierciedlenie "skali wyzwania związanego z transformacją" oraz "poziomów rozwoju gospodarczego i zdolności inwestycyjnej" państw członkowskich.

Głównymi kryteriami są emisje gazów cieplarnianych z zakładów przemysłowych w regionach o wysokiej intensywności emisji dwutlenku węgla (obliczone na poziomie NUTS2), zatrudnienie w górnictwie węgla kamiennego i brunatnego oraz zatrudnienie w przemyśle w regionach o najwyższej intensywności emisji dwutlenku węgla na poziomie NUTS2. Są one ważone odpowiednio na poziomie 49%, 25% i 25%. Dla produkcji torfu podano wagę 0,95%, a dla łupków 0,05%. Uzasadnienie zastosowania NUTS 2 podane przez Komisję wynika z braku danych na poziomie NUTS 3 dla tych czynników.

Przydziały dla państw członkowskich są ograniczone do 2 mld EUR i każde z nich otrzymuje minimum 6 EUR na mieszkańca.

Które regiony mogą uzyskać dostęp do funduszu?

Regiony mogą uzyskać dostęp do FST tylko wtedy, gdy posiadają zatwierdzony Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji (patrz więcej informacji poniżej). Decyzja o tym, które regiony opracują plany, zostanie podjęta w drodze dialogu pomiędzy Komisją Europejską a danym państwem członkowskim.

W lutym 2020 r. Komisja opublikowała swój roczny pakiet zimowy w ramach europejskiego semestru, w tym [sprawozdania krajowe](#). Załącznik D do każdego ze sprawozdań określa, gdzie Komisja Europejska widzi konieczność wydatkowania środków z FST oraz - na bardzo wysokim poziomie - na jakie działania środki powinny być przeznaczone.

Co to jest Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji?

"Państwa członkowskie przygotowują, wraz z odpowiednimi władzami odnośnych terytoriów, jeden lub więcej Terytorialnych Planów Sprawiedliwej Transformacji obejmujących jeden lub więcej terytoriów, odpowiadających poziomowi 3 wspólnej klasyfikacji jednostek terytorialnych do celów statystycznych ("regiony poziomu NUTS 3")."

TPST są w to dokumenty programowe, które określają sposób, w jaki FST będzie użyty w danym regionie (na poziomie NUTS 3 i kwalifikującym się do otrzymania środków z FST). Wzór znajduje się w załączniku II do [Rozporządzenia](#) w sprawie FST.

Working to sustain the natural world for the benefit of people and wildlife.

together possible.

wwf.eu

WWF European Policy Office, 123 rue du Commerce, 1000 Brussels, Belgium.

WWF® and ©1986 Panda Symbol are owned by WWF. All rights reserved.

Jakie działania/rodzaje projektów kwalifikują się do otrzymania finansowania FST?

Artykuł 4 rozporządzenia FST zawiera wyczerpującą listę działań, które mogą być finansowane przez FST. Lista ta jest dość obszerna. Fundusz może być wykorzystywany wyłącznie do działań wspierających realizację celu określonego w art. 2 i tylko na działania, które powinny przyczyniać się do realizacji Terytorialnych Planów Sprawiedliwej Transformacji.

Kwalifikujące się działania obejmują:

- a) inwestycje produkcyjne w MŚP, w tym przedsiębiorstwa typu start-up, prowadzące do dywersyfikacji gospodarczej i restrukturyzacji ekonomicznej;
- b) inwestycje w tworzenie nowych przedsiębiorstw, w tym poprzez inkubatory przedsiębiorczości i usługi konsultingowe;
- c) inwestycje w działania badawcze i innowacyjne oraz wspieranie transferu zaawansowanych technologii;
- d) inwestycje we wdrażanie technologii i infrastruktur zapewniających przystępną cenowo czystą energię, w redukcję emisji gazów cieplarnianych, efektywność energetyczną i energię ze źródeł odnawialnych;
- e) inwestycje w cyfryzację i łączność cyfrową;
- f) inwestycje w regenerację, dekontaminację i renaturalizację terenów oraz projekty zmieniające ich przeznaczenie;
- g) inwestycje we wzmacnianie gospodarki o obiegu zamkniętym w tym poprzez zapobieganie powstawaniu odpadów i ograniczanie ich ilości, efektywne gospodarowanie zasobami, ponowne wykorzystywanie, naprawy oraz recykling;
- h) podnoszenie i zmiana kwalifikacji pracowników;
- i) pomoc w poszukiwaniu pracy dla osób poszukujących pracy;
- j) aktywne włączanie osób poszukujących pracy;
- k) pomoc techniczną.

Duże przedsiębiorstwa mogą otrzymać finansowanie na inwestycje produkcyjne tylko wtedy, gdy jest to należycie uzasadnione w Terytorialnym Planie Sprawiedliwej Transformacji. Inwestycje w instalacje wytwarzające energię z paliw kopalnych (załącznik I do systemu handlu uprawnieniami do emisji) również kwalifikują się do finansowania tylko wtedy, gdy prowadzą do "zmniejszenia emisji" i są uzasadnione w planie sprawiedliwego przejścia terytorialnego.

Istnieje oczywiście szereg potencjalnych luk prawnych i problemów związanych z tymi kryteriami.

Jakiego rodzaju działania nie kwalifikują się w ramach FST?

FST nie wspiera:

- a) likwidacji ani budowy elektrowni jądrowych;
- b) wytwarzania, przetwórstwa i wprowadzania do obrotu tytoniu i wyrobów tytoniowych;
- c) przedsiębiorstw znajdujących się w trudnej sytuacji w rozumieniu art. 2 pkt 18 rozporządzenia Komisji (UE) nr 651/2014 ;
- d) inwestycji w zakresie produkcji, przetwarzania, dystrybucji, składowania lub spalania paliw kopalnych;
- e) inwestycji w infrastrukturę szerokopasmową na obszarach, na których istnieją co najmniej dwie sieci szerokopasmowe o równoważnej kategorii.

Working to sustain the natural world for the benefit of people and wildlife.

together possible.

wwf.eu

WWF European Policy Office, 123 rue du Commerce, 1000 Brussels, Belgium.

WWF® and ©1986 Panda Symbol are owned by WWF. All rights reserved.

Jakie inne środki finansowe są dostępne na transformację w moim regionie?

Fundusze polityki spójności UE (w szczególności EFRR, EFS+ i Fundusz Spójności) mogą być wykorzystywane do wspierania projektów i strategii Sprawiedliwej Transformacji.

EFRR może zapewnić wsparcie dla wielu działań, w tym inwestycji produkcyjnych w MŚP, badań i innowacji oraz wdrażania technologii i infrastruktury w zakresie czystej energii po przystępnych cenach itp.

EFS+ może zapewnić wsparcie społeczne oraz wsparcie w zakresie podnoszenia kwalifikacji i przekwalifikowania zawodowego.

Innym źródłem finansowania, dostępnym dla 10 państw członkowskich (Rumunia, Bułgaria, Węgry, Łotwa, Litwa, Estonia, Republika Czeska, Polska, Słowacja, Chorwacja), jest Fundusz Modernizacyjny, pochodzący z dochodów z ETS (Europejski System Handlu Emisjami). Szacuje się, że wartość tego funduszu jest ponad dwukrotnie większa od wartości całego FST w latach 2021-2030 (14 mld EUR), w zależności od ceny emisji dwutlenku węgla.

Kolejnym potencjalnym źródłem finansowania jest Europejski Fundusz Badawczy Węgla i Stali: większość z około 40 mln euro rocznego dofinansowania przeznaczona jest na badania nad stałą, ale w komunikacie w sprawie planu inwestycyjnego na rzecz zrównoważonej Europy wyraźnie stwierdzono, że "działalność badawcza w sektorze węglowym będzie koncentrować się na regionach w okresie przejściowym zgodnie z zasadami mechanizmu sprawiedliwej transformacji". Zdaniem WWF, inwestycje muszą pozostać zgodnie z kierunkiem rozwoju gospodarki niskoemisyjnej.

Wreszcie, na skalę krajową, należy również w pełni wykorzystać krajowe źródła finansowania - a wszelkie finansowanie sprzeczne z założeniami sprawiedliwej transformacji powinno być przeprogramowane.

Na jakim etapie legislacyjnym jest Rozporządzenie dot. FST?

Parlament Europejski i Rada (państwa członkowskie) opracowują obecnie swoje stanowiska w ramach "pierwszego czytania" prawodawstwa.

Komisja REGI w Parlamencie Europejskim pełni wiodącą rolę w tym procesie i dzieli się kompetencjami w zakresie całej sprawy z Komisją ENVI. Komisje ITRE, BDG, TRAN, ECON i AGRI wydają opinie. Część z tych opinii jest już gotowa. **Oczekuje się, że stanowisko Parlamentu Europejskiego zostanie przedstawione w lipcu i przyjęte także w tym miesiącu.**

Rada UE pracuje za pośrednictwem swojej grupy roboczej ds. środków strukturalnych.

Rozmowy trójstronne (tzw. Trilogi) spodziewane są od września 2020 r.

Przepisy zostaną przyjęte po wypracowaniu wspólnego stanowiska przez oba organy ustawodawcze. Dopiero po jego przyjęciu (i pod warunkiem przyjęcia w całości wieloletnich ram finansowych - nadrzędnego budżetu UE) możliwe będzie zatwierdzenie Terytorialnych Planów Sprawiedliwej Transformacji (jak programy operacyjne) i podział środków finansowych.

Working to sustain the natural world for the benefit of people and wildlife.

together possible.

wwf.eu

WWF European Policy Office, 123 rue du Commerce, 1000 Brussels, Belgium.

WWF® and ©1986 Panda Symbol are owned by WWF. All rights reserved.

Jaki wpływ na termin zatwierdzenia rozporządzenia ma kryzys COVID19?

Jak dotąd kryzys COVID19 nie wpłynął w znacznym stopniu na harmonogram prac legislacyjnych, ponieważ Parlament Europejski i Rada otrzymały dokumenty i mogły dokonać wstępnej wymiany informacji.

W najbliższym czasie okaże się, czy obie instytucje legislacyjne będą w stanie przyjąć swoje stanowiska przed latem i rozpocząć rozmowy trójstronne do września.

Proces opracowywania Terytorialnych Planów Sprawiedliwej Transformacji przez kraje członkowskie we współpracy z kluczowymi zainteresowanymi stronami, oryginalnie planowany do końca roku 2020 może jednak ulec opóźnieniu.

Programowanie Funduszu Sprawiedliwej Transformacji

Jak zasada Partnerstwa odnosi się do procesu przygotowań TPST?

Zasada Partnerstwa jest prawnie zdefiniowaną Zasadą Europejską. Określa ona sposób, w jaki partnerzy powinni być zaangażowani w procesy programowania i wdrażania funduszy europejskich. Partnerami są **samorządy lokalne**, zainteresowane strony, takie jak związki zawodowe, pracodawcy, **organizacje pozarządowe** i inne organy promujące np. integrację społeczną, równość płci i niedyskryminację. Każde państwo członkowskie przyjmuje umowę o partnerstwie na okres finansowy (2021-2027) z Komisją Europejską, która określa, w jaki sposób władze krajowe planują wykorzystać i rozdzielić środki z funduszy spójności UE - oraz jak zamierzają zaangażować w nią partnerów. Umowa o partnerstwie pozostaje niezmienna przez cały okres finansowy i powinna uzupełniać programy operacyjne, które określają bardziej szczegółowo sposób, w jaki fundusze UE będą faktycznie wydawane.

Kluczowe punkty prawnego europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa, które odnoszą się także do Programowania FST:

- zapewnienie przejrzystości w wyborze partnerów, którzy mają być mianowani na pełnoprawnych członków komitetów monitorujących;
- zapewnienie partnerom odpowiednich informacji i wystarczającego czasu;
- dopilnowanie, aby partnerzy byli skutecznie zaangażowani we wszystkie etapy procesu
- wspieranie potencjału partnerów w celu poprawy ich kompetencji i umiejętności w związku z ich aktywnym zaangażowaniem w ten proces

Jakich narzędzi można użyć, żeby zapewnić realizację Zasady Partnerstwa przy programowaniu Funduszu Sprawiedliwej Transformacji?

Istnieje kilka punktów w procesie programowania funduszy UE, w których Komisja sprawdza i zatwierdza wdrażanie zasady partnerstwa przez państwa członkowskie i punkty te muszą zostać spełnione, zanim państwo członkowskie będzie mogło otrzymać fundusze UE.

Kształtowanie dokumentacji i procesów w tych punktach, jak również zgłaszanie Komisji kwestii przed zatwierdzeniem, może stanowić skuteczne narzędzie wpływu w zapewnieniu znaczącego zaangażowania partnerów.

Working to sustain the natural world for the benefit of people and wildlife.

together possible.

wwf.eu

WWF European Policy Office, 123 rue du Commerce, 1000 Brussels, Belgium.

WWF® and ©1986 Panda Symbol are owned by WWF. All rights reserved.

Jak powinien wyglądać proces przygotowania TPST?

Terytorialne Plany Sprawiedliwej Transformacji podlegają podobnej procedurze, jak opracowywanie programów operacyjnych w ramach Polityki Spójności (zgodnie z rozporządzeniem w sprawie wspólnych przepisów).

Plany są opracowywane przez państwa członkowskie, choć proces ten jest często delegowany do władz regionalnych danego terytorium.

Procesem programowania funduszy spójności UE zarządzają tzw. „Instytucje zarządzające”. W celu włączenia w proces należy skontaktować się z nimi.

Powinny one respektować Zasadę Partnerstwa przy opracowywaniu i wdrażaniu programowania funduszy UE. Listę instytucji zarządzających można znaleźć [tutaj](#).

Jednakże to tak zwane "instytucje koordynujące" (w praktyce wyznaczona osoba w ministerstwie) zostały poproszone o składanie wniosków o tzw. „pomoc techniczną” przy opracowywaniu Terytorialnych Planów Sprawiedliwej Transformacji. Są to określone usługi doradcze oferowane państwom członkowskim przez Komisję.

Termin na składanie wniosków o pomoc techniczną do TPST upłynął pod koniec marca, a realizacja będzie miała miejsce jesienią. W przypadku Słowacji pomoc obejmowała np. wsparcie firmy PwC w przeprowadzenia konsultacji w zakresie opracowania strategii sprawiedliwych przemian w regionie Górnej Nitry.

Ogólny proces opracowywania dokumentów programowych UE obejmuje okres opracowywania (*drafting*) w który partnerzy także powinni być zaangażowani.

Tam, gdzie istnieją już komitety monitorujące, mogą one także zostać zaangażowane, ale w idealnym przypadku proces ten powinien być jak najbardziej otwarty dla wszystkich partnerów. Po przygotowaniu projektu należy przeprowadzić formalne konsultacje przez rozsądny okres czasu i wyraźnie wskazać, w jaki sposób odpowiedzi zostały włączone do ostatecznego projektu przesłanego Komisji do zatwierdzenia.

Po wysłaniu projektu do Komisji Europejskiej w celu zatwierdzenia, Komisja ma 3 miesiące na jego zatwierdzenie lub zgłoszenie uwag w celu poprawy. Państwo członkowskie powinno uwzględnić te uwagi, a ostateczny program powinien zostać zatwierdzony nie później niż sześć miesięcy po przedłożeniu Komisji projektu przez państwa członkowskie.

Jak zatwierdzane są Terytorialne Plany Sprawiedliwej Transformacji?

Komisja Europejska powinna uwzględnić zalecenia dla poszczególnych krajów dotyczące wykorzystania środków z FST, określone w pakiecie zimowym europejskiego semestru dla każdego kraju w lutym 2020 roku. Zalecenia dla poszczególnych krajów znajdują się w załączniku D do sprawozdań.

Komisja Europejska powinna również dążyć do przestrzegania zasady partnerstwa, w tym do dostosowania się do umowy o partnerstwie (zgodnie z wymogami rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów dla wszystkich programów polityki spójności), spójności z krajowymi programami orientacyjnymi (oraz teoretycznie z celami UE w zakresie klimatu i energii; w tym ze zobowiązaniem wynikającym z umowy paryskiej i neutralności klimatycznej do 2050 r.) i powinna zatwierdzać programy tylko wtedy, gdy określenie terytoriów najbardziej dotkniętych procesem transformacji jest należycie uzasadnione.

Working to sustain the natural world for the benefit of people and wildlife.

together possible.

wwf.eu

WWF European Policy Office, 123 rue du Commerce, 1000 Brussels, Belgium.

WWF® and ©1986 Panda Symbol are owned by WWF. All rights reserved.

Jaki jest harmonogram przyjmowania TPST?

Środki z FST nie mogą być przydzielane w danym regionie do czasu zatwierdzenia TSPT. Plany nie mogą również zostać zatwierdzone, a fundusze wypłacone przed przyjęciem Rozporządzenia w sprawie Funduszu.

Wieloletnie ramy finansowe muszą zostać zatwierdzone przed zatwierdzeniem przepisów dotyczących dokumentów sektorowych: w tym dotyczących FST. Najlepiej byłoby, gdyby odbyło się to przed końcem 2020 r., jednak opóźnienia na szczeblu politycznym (między państwami członkowskimi oraz między państwami członkowskimi a Parlamentem Europejskim) w osiągnięciu porozumienia w sprawie wieloletnich ram finansowych sprawiają, że ten harmonogram jest niepewny. Co więcej, z powodu kryzysu COVID19 proces ten może być jeszcze bardziej opóźniony.

Z drugiej strony państwa członkowskie będą opracowywać i sporządzać plany już teraz, równoległe do programowania innych Funduszy. Tym ważniejsze jest egzekwowanie przestrzegania zasady partnerstwa przez państwa członkowskie, ponieważ izolacja i inne ograniczenia mogą ograniczyć normalne procedury konsultacji i partnerstwa (np. spotkania).

Źródło: Komisja Europejska

Kontakt:

MARTA ANCZEWSKA

Specjalistka ds. Sprawiedliwej Transformacji, Koordynatorka projektu [Regions beyond Coal](#)
WWF Polska, tel: +48 605 058 293 | manczewska@wwf.pl

Working to sustain the natural world for the benefit of people and wildlife.

together possible. wwf.eu

WWF European Policy Office, 123 rue du Commerce, 1000 Brussels, Belgium.

WWF® and ©1986 Panda Symbol are owned by WWF. All rights reserved.